

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

Stefania Ochmann-Staniszevska

(Wrocław)

LISTY JANA ANDRZEJA MORSTINA 1656–1683

Abstract

LETTERS OF JAN ANDRZEJ MORSTIN, 1656–1683

This publication comprises 14 letters of Jan Andrzej Morstin from the Sobieski of Oława Archive held in the National Historic Archive in Minsk (11 letters), as well as Geheimes Staatsarchiv in Berlin (3 letters). These letters were addressed to the Polish queen Marie Casimiere Sobieska (9), the king of Poland John Sobieski (2), Fredrick William Hohenzollern, Elector of Brandenburg, his envoy to Poland – Johann Hoverbeck and the Diet of the Holy Roman Empire.

Key words: Jan Andrzej Morstin, letters, 17th century, Marie Casimiere Sobieska, John Sobieski, Fredrick William Hohenzollern, Johann Hoverbeck, Diet of the Holy Roman Empire.

Słowa kluczowe: Jan Andrzej Morstin, listy, XVII wiek, Maria Kazimiera Sobieska, Jan Sobieski, Fryderyk Wilhelm Hohenzollern, Johann Hoverbeck, Sejm Rzeszy.

Zamieszczone niżej listy stanowią kolejny aneks¹ do opublikowanej przeze mnie edycji *Listy Jana Andrzeja Morstina* (Wrocław 2002). W czasie jej przygotowania nie miałam możliwości kwerendy w niedostępnym wówczas Archiwum Sobieskich z Oławy w Narodowym Historycznym Archiwum w Mińsku (Nacjonalny Gistaryčny Archiŭ Bielarusi). Kserokopie publikowanych tu listów zawdzięczam dr. hab. Robertowi Kołodziejowi, który obecnie miał już możliwość korzystania ze wspomnianego zbioru i któremu w tym miejscu serdecznie dziękuję za nie, jak również za odpisy 3 listów Morstina znajdujących się w Geheimes Staatsarchiv w Berlinie.

¹ Zob. *Listy Jana Andrzeja Morstina (1656–1675)*, „Studia Historyczne” LII, z. 3–4 (207–208), 2009, s. 295–312.

Niniejszy zbiór składa się z 14 listów. Adresatką większości (9 listów) jest królowa Maria Kazimiera. Pozostałe były skierowane do Jana III Sobieskiego (2 listy), Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna, elektora brandenburskiego (1 list), jego posła w Polsce Johanna Hoverbecka (1 list) i do uczestników sejmiku Rzeszy Niemieckiej (1 list).

Z wyjątkiem dwóch kopii pozostałe listy to autografy (listy pisane w całości ręką Morstina). Na 14 listów 9 jest pisanych w języku francuskim, 3 w języku polskim, 2 w języku łacińskim. Pisownię i interpunkcję tekstów staropolskich zredagowano zgodnie z *Instrukcją wydawniczą dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, natomiast pisownia listów francuskich została zmodernizowana.

W niniejszej edycji zastosowano układ chronologiczny listów, w tym i tych kierowanych do poszczególnych adresatów. Listy zostały zaopatrzone w przypisy rzeczowe. Dotyczą przede wszystkim identyfikacji wzmiankowanych osób, zawierają też informacje na temat wspomnianych tam wydarzeń.

Prezentowane poniżej listy stanowią istotne uzupełnienie znanej dotąd korespondencji Jana Andrzeja Morstina.

1. Do uczestników sejmiku Rzeszy we Frankfurcie²

Geheimes Staatsarchiv PK Berlin, I HA, Rep.9, 5hh, 1 e, k.30, kopia.

Frankfurt, 14 XII 1656

Illustrissimi Reverendi Clarissimi Amplissimique Domini Legati, Domini et Amici

Cum hesternum die a Serenissimo Rege Poloniae³ Domino meo ad modernum Conventum missus huc apulissem, vix mihi hoc tantum rescire licuit, die crastina in dictum esse consessum dispicendis negotiis, quae Regnum Poloniae afficiunt.

Quia vero multum lucis hoc in tractatu affere procul dubio ea poterunt, quae in commissis habeo, obnix Illustrissimas et Reverendas Dominationes Vestras rogo, ut negotium hoc tantisper differant, donec me audiverint, nihil dilaturum, quotiescunque id Illustriss[im]is et Reverend[is] Do[mini]s Vestris commodum fuerit.

De caetero obsequia mea Illustriss[im]is et Reveren[dis] Dominationis Vestris defero.

² W listopadzie 1656 r. Morstin udał się (w drodze z Wiednia, gdzie był wysłany dla przygotowania przyjęcia poselstwa Jana Leszczyńskiego, wojewody poznańskiego, i Jana Wielopolskiego, kasztelana wojnickiego) do Frankfurtu nad Menem, gdzie obradował sejm Rzeszy. Morstin miał tam złożyć oświadczenie o nienaruszalności przez Polskę granic Rzeszy, a także skargę na elektora brandenburskiego o werbunki wojskowe na rzecz Szwecji.

³ Jan Kazimierz.

Francofurti die 14 Decemb[ris] 1656

Illustriss[im]is et Reverend[is] Dominationum Vestrarum

Amicus et servitor

Johan[nes] Andre[as] Morstein Sereniss[imi] Regis Pol[oniae] Consiliarius Camera-
rius primus Camerae Secretarius et ad Status Sac[rae] Rom[anae] Imp[erium] ablegatus

Illustrissimis et Reverendis Amplissimis Clarissimisque Dominis
Legatis ad Conventum ordinum Deputationis in Francofurt
Dominis et Amicis

2. Do Jana Hoverbecka

GSStA Berlin, I HA, Rep 9., Nr 5, gg, 15c, k. 213-213v, kopia

Sambor, 3 X 1660

Wielmożny M[o]ści Panie Stolniku Brandenburski,
Mój Wielce M[i]łości[wy] Panie i Bracie

Rozumiem, że łącznie wymówię się WMM Panu, że będąc i od Dworu i od poszty daleki, nie ozywałem się WM MM Panu.

Zawstydziło mnie to przecie, że ledwie tu co stanął, doszedł mnie i praevenit list WM MM Pana. Żałuję i ja bardzo, że takie w tamtych traktatach⁴ zachodzą trudności, ale jeżeli WM MM Pan allegas o Elbląg ius pactorum, tu vice versa allegatur o posztę ius Majestatis, o rachunki ius aequi, i o przewóz ius possessionum. Ten ostatni punkt widzę, że wtenczas kiedyś WM MM Pan do mnie pisał był sub incude, i podobno kontentowałby się był Jego M[osć] P[an] podskarbi⁵ proponowaną od WM MM Pana komisją, gdybyście WM nie przydali byli do tego (jako Jego Mość pisze), żeby interim utraque pars ab usu przewozu abstineret. Co nie mogło być bez przyznania prawa WMciom albo ujmę naszego. O którym non controvertimus. Jać listu i przestróg WM MM Pana zażyję, jako najlepiej będę umiał pro bono concordia, ale jeżeli tak exacte et rigide z obu stron satysfakcją destynować sobie będziemy, boję się, że jeśli nie na czym inszym, przynamniej na konfidencji, która się tak pięknie zawzięła była, szwankować przydzie.

WM MM Pan, który te wszystkie rzeczy na miejscu będąc najlepiej upatrywać i wielką ich część w rękę mając wszelakiemu niesmakowi zabiegać możesz, nie wątpię,

⁴ Chodzi o rokowania w sprawie realizacji zobowiązań wobec elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna wynikłych z traktatów welawsko-bydgoskich 1657 r., zgodnie z którymi Rzplta miała wydać mu Elbląg z prawem wykupu za 400 000 talarów oraz sumę 120 000 talarów za posiłki elektora w czasie wojny szwedzkiej.

⁵ Władysław Rej, podskarbi nadworny koronny.

że sam podasz sposoby solita fertilitate ingenii, któremi się, da Bóg, z tak zawikłanego traktatu szczęśliwie, da Bóg, expediemus. Której chwały życząc uprzejmie WM MM Panu, łasce się jego z usługami memi pilno oddaję

W Samborze, d. 3 Octobris 1660

WM MM Pana Wielce Mci Pana uprzejmy brat i powolny sługa Morstin,
ref[erendarz] koronny

[Jan Hoverbeck do Jana Andrzeja Morstina

GstA, I HA, Rep. 9, Nr 5, gg, 15c, k. 208–208v, kopia.

Hansdorf, 19 X 1660

Wielmożny Miłościwy Panie Referendarzu Koronny Mnie Wielce Miłościwy Panie

Pisanie WM MM Pana de data 3 praesentis dopiero dzisiaj, a tak już po odjeździe Jego Mości Pana podskarbiego nadwornego, mię doszło. Jest się czemu wprawdzie wielce podziwić, że Jego Mość kiedy się już we wszystkich punktach zupełna od nas dała satysfakcja i jeno na tym stało, żeby zobopólnie do egzekucyjnej przystąpić, wszystko porzuciwszy, odjechał. Udawając jednak, że miał wkrótce do kontynuowania traktatów Jego Mości Panu podkomorzemu chełmińskiemu [Jan Ignacy Bakowski] przysłać kredens [i] instrukcją. Nie możemy jeno wielce się skarżyć na taki z nami proceder, z którego by żaden rozsądny nic innego, jeno zawziętość jakąś wielką Dworu przeciwko Kurf[ürstowi] JM miarkować nie mógł.

Strony poszty mieliśmy już in forma namówione punkta, wedle myśli i woli Jego Mości Pana podskarbiego. Jako Braunsberg [Braniewo] ewakuować także przewozu z naszej strony nie zażywano. O sumę, która by miała być defalkowana, doskonała zaszła zgoda. Skąd WM MM Pan uznać możesz, że nie z nas, ale z Jego Mości Pana podskarbiego nadwornego przyczyna, iż dotąd wszystko do szczęśliwego nie przyszło skutku. Jeżeliby tedy Jego Mość (jako nam tym groził) chciał się na nas u Dworu uskarżać, uniżenie upraszamy, racz WM MM Pan Królestwo JM upewnić, że nie słowy, ale rzeczą samą gotowiśmy Jego Mości pokonać. Dawszy we wszystkich, które nam imieniem JKM proponowane były, punktach zupełną satysfakcją. W ostatku uniżenie upraszamy, racz WM MM Pan pro sua prudentia et dexteritate temu zabiegać, żebyśmy się od portu tak wielce od wszystkich Rzptej obywatelów pożądanego pokoju nie odbijali. My wzajem się o to starać nie przestaniemy, żebyś WM MM Pan naszą nieodmienną w rzeczy samej doznał obserwacją. A osobliwie i to, że dożywotnie zostawam WM MM Pana uniżony powolny sługa

Jan z Owerbecka

W Hansdorfie, die 19 Octobris 1660]

3. Do Jana III Sobieskiego

Nacjonalny Gistaryčny Archiû Bielarusi Mińsk (dalej NGAB), Fond 695, opis 1, dzieło 83, autograf

Kraków, 15 VII 1674

Najjaśniejszy Królu Panie
Panie mój Miłościwy i Dobrodzieju

Stanąwszy w Wieliczce cokolwiek należało do gospodarstwa solnego, to wszystko ordynowałem tak jako należało życzliwemu i najniższemu słudze Waszej Królewskiej M[os]ci Pana mego Miłościwego. Wyprawuję tą wodą, której jest nazbyt, półczwarta tysiąca beczek. Jakakolwiek nastąpi w dyspozycji ekonomii tej wola Waszej Królewskiej M[os]ci, status jej nie najgorszy i dosyć soli wyrobionych. Jednakże to gospodarstwo potrzebuje ustawicznej ekspensy, teraz zaś dla złych dróg i wód wielkich wendity⁶ nie masz, krom ordynaryjnej w karbariej⁷. Donoszę Majestatowi Waszej KMci, że z niej nie chcą nic dać pieniędzy, lubo wielkie widzą potrzeby. Jać się tu żadnej nie tykam percepty. Są podzupkowie, pisarze, szafarze i inni urzędnicy. Jako przeszłym Królom Ich M[os]ciom służyłem przy tym skarbie debita fide et integritate, czego i wtenczas kiedy na domek mój i specjaliter też na osobę moję saeviebat malignitas nie mogła zawzięta dowieść, żebym w czym miał a recto et vero deviare, tak i Waszej Królewskiej M[os]ci Panu M[emu] M[miłościwemu] też wiarę zatrzymam, tym bardziej im dawniej vitam et sanguinem devovi usłudze WKMc, do którego nóg Pańskich venerabundus przypadam

Waszej Królewskiej M[os]ci Pana Mego Miłościwego i Dobrodzieja
wierny poddany najniższy sługa Morstin

W Krakowie 15 Julii 1674

4. Do Jana III Sobieskiego

NGAB Mińsk, Fond 695, opis 1, dzieło 83, autograf

Fontainebleau, 30 V 1680

Sire

Quoique M[onsieu]r Villar⁸ fut au bout de trois jour en etat paraitre devant le Roi⁹, il m'a été impossible de le présenter qu' hier au matin et j'ai eu quelque difficulté a faire changer la declaration donnée aux introducteurs des ambassadeurs qui le remettait a la semaine qui vient. A l'issue de mon audience sur le sujet de la lettre de V[ôtre]M[ajesté]¹⁰ et de l'envoi de M[onsieu]r Villar, je l'ai présente au Roi, a qui

⁶ Spolonizowana forma łac. venditio, onis – sprzedaż.

⁷ Karbarja – zupa solna.

⁸ Claude-Louis-Hektor de Villars, książę, marszałek.

⁹ Ludwik XIV Burbon.

¹⁰ Jan III Sobieski.

il a rendre la lettre et a fait le compliment de la part de V[ôtre] M[ajesté] et de la Reine¹¹. Nous ne cesseront tous deux de solliciter tous les jours et sans discrétion la response, et je le fera avec d'autant plus d'empressement que je ne puis pas finir mes autres propositions que celle-ci ne soit vidée. Je veux encore bien espérer de la justice de la demande de V[ôtre] M[ajesté] et des grandes qui appuient, mais je suis obligé de dire a V[ôtre] M[ajesté] que M[onsieu]r de Croissy¹² me tient tous les jours de discours contraires a la demande de l'Empereur¹³ et tels que je les ai eu l'honneur d'expliquer a V[ôtre] M[ajesté] par mes deux dernières, et que le Roi meme en me respondant hier s'est explique assez positivement que la declaration qu'on lui demande, etant superflue après le traite de Nimwegue¹⁴, injurieuse a sa réputation, et sans force a faire tenir et observer par l'Empereur ce qu'il aurait promis a V[ôtre] M[ajesté] en vertu cette sûrete; qu'il se promettait de l'amitié de V[ôtre] M[ajesté] qu'elle ne lui demandera pas une prevue si difficile de la sienne, n'trouvant aucun intérêt assuré pour elle; et qu'enfin il examinera encore tous et me donnera response; que je demanderai indispensablement par écrit, et par une response a la lettre portée a M[onsieu]r Villar, et si on la rendait cachette, j'en demanderai une copie afin de l'envoyer par la poste. J'ai l'ordre de V[ôtre] M[ajesté] de presser cette affaire, je sai mon devoir et je supplie V[ôtre] M[ajesté] d'être persuadée que je le fais et fairai avec toute application et fidélité imaginable. Et cela etant fini, j'acheverai le reste avec la meme diligence pour me tirer d'ici, ou je perds jusqu'a la santé qui depuis deux mois et dans une notable decadente continuelle. La declaration du secours est dans les mêmes termes, que j'ai eu l'honneur d'écrire a V[ôtre] M[ajesté] et les soupçons la ligue défensive de mêmes.

Le voyage du Roi est fixé au 15 de Juillet, il commencera par Dunkerke. C'est le pour auquel on a remis la declaration d'Espagne sur le titre de Bo[u]rgogne; dont on a parlé encore ici a l'envoyie du duc de Villermosa¹⁵, avec declaration réciteré qu'on rompra la conférence de Courtrai¹⁶ et se mettre par force en possession du controverse.

Il y a des letters de M[onsieu]r de Louvois¹⁷ de Perpignan et M[onsieu]r de Senelay¹⁸ est arrive de Bayonne. Il y a des camps volants depuis Valenciennes jusqu'a Strasbourg. Tout le voisinage tremble, mais a la Cour an assura qu'on n'a aucun dessein pour cette campagne et cela est vraisemblable si l'Angleterre s'y oppose comme elle fait jusqu'a présent.

Je suis, Sire, avec très profond respect et vénération

de V[ôtre] Majesté très humble très obeissant très fidèle serviteur

Morstin

Ce 30 de Mai 1680 a Fontainebleau

¹¹ Maria Kazimiera Sobieska.

¹² Charles Colbert, markiz de Croissy, minister spraw zagranicznych Francji.

¹³ Leopold I Habsburg, cesarz niemiecki.

¹⁴ Traktaty pokojowe w Nimwegen 1678 i 1679 kończące wojnę Francji ze Zjednoczonymi Prowincjami i ich sojusznikami.

¹⁵ Carlos de Aragon de Gurrea y de Borja, książę de Villahermosa.

¹⁶ Courtrai – ustąpienie Hiszpanii na mocy traktatów w Nimwegen, zagarnięte następnie przez Francję w ramach tworzenia tzw. „reunionów”, tj. korekty granic na wschodzie kraju.

¹⁷ François Michel Le Tellier, margrabia de Louvois, minister wojny Francji.

¹⁸ Jean Baptiste Colbert, markiz de Seignelay, minister finansów Ludwika XIV.

5. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dielo 85, autograf

Florence, 30 VII [1678]

Madame

J'ai reçu de M[onsieur] le Card[inal] Vidoni¹⁹ deux cassettes embalées pour être portée a V[ôtre] M[ajesté], dont l'une ne contient que des cierges bénits. Je les envoie a Venise a M[onsieur] Bernardi²⁰ pour les remettre entre les mains Silvestrini²¹, a quoi j'écri de les envoyer a Cracovie au plutôt. Je n'aurais cédé ce bonheur la a personne, si j'avais osé le trainer avec moi prenant pour mon retour la chemin de Paris, a fin d'obeir aux conseils de M[onsieur] de Marseille²² sur mes intérêts. Je n'ai aucune espérance d'y reussir que par l'appui de V[ôtre] M[ajesté] que je supplie très humblement de m'accorder par ses lettres au Roi Très Chrétien²³ et ses ministres. V[ôtre] M[ajesté] se peut assurer de ma reconnaissance promise, et que je serai avec tout les miens a jamais

Madame

De V[ôtre] M[ajesté] le très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

A Florence, 30 Juillet [1678]

6. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej²⁴

NGAB, Fond 695, opis 1, dielo 84, autograf

Paryż, 21 VII 1679

Madame

Je ne mets point de différence dans mon zèle et application entre les affaires publiques et celles que V[ôtre] M[ajesté] m'a fait l'honneur de commander pour son service. Mon[sieur] l'évêque de Marseille²⁵ m'en sera un témoin fidèle quoiqu'il m'ait empêché d'entrer dans la negotiation pour son retour en Pologne, qui était la point dans lequel j'espérais rendre un service agréable a V[ôtre] M[ajesté]. Il a eu ses égards

¹⁹ Piero Vidoni, kardynał włoski.

²⁰ Osoba niezidentyfikowana.

²¹ Osoba niezidentyfikowana.

²² Toussaint de Forbin-Janson, biskup Marsylii, potem Beauvais, ambasador francuski w Polsce.

²³ Ludwik XIV Burbon.

²⁴ Fragmety tego listu opublikowane w: *Listy Jana Andrzeja Morstina*, oprac. S. Ochmann-Staniszevska, Wrocław 2002, list 223, s. 313.

²⁵ Zob. przypis 22.

pour cela, et peut-être il a vu que la nomination de M[onsieur] de Vitry²⁶ était trop avancée pour le faire changer selon le désir de V[ôtre] M[ajesté]. Il n'a pas été même possible défaire le second pas, qui était défaire demeurer M[onsieu]r le Marquis de Bétune en Pologne²⁷. Je voi[s] pourtant que son successeur n'y arrivera que bien avant dans l'automne et que l'incommodité de voyager pourrait y faire passer tout l'hiver a M[onsieu]r de Bétune. Je ne sai s'il est informé que de vingt mille ecus au trésor royal il n'y en a plus que quatorze mille. Madame sa mere²⁸ et ses gents d'affaires n'en savoient rien. Je crains que cela ne nous donne des embarras dans l'affaire que M[onsieu]r de Marseille a juge a propos de remettre entre les mains de M[essieu]rs Cornet²⁹ et Pegulam³⁰ avant que d'assembler les personnes de plus haute qualité. Mais dans la bonne amitié de la famille on trouvera les moyens de la satisfaction commune.

Je ne dois pas cacher a V[ôtre] M[ajesté] qu'a ma première audience le Roi Très Chrétien³¹ a temoigné de se souvenir de la froideur de V[ôtre]M[ajesté] envers lui, mais en même temps Sa Majesté me dit qu'il voulait croire les assurances que Monsieur de Bétune lui donnait du retour de l'amitié de V[ôtre]M[ajesté] et que je confirmais autant, que la première cérémonie le permettait; ce que je continuerai de faire avec d'autant plus de soin, que j'en découvre de nécessité de ne laisser rien de ce levain dans les esprits de cette Cour ici.

M[onsieu]r de Marseille dira a V[ôtre] M[ajesté] qu'il n'a pas l'original de l'obligation de l'abbé Paumier³² ce qui me met en grande peine. Il touchera les 4092 ducats d'or toutes les fois qu'il en aura affaire étant en dépôt avec tout les miens chez M[onsieu]r Pierre Formont³³.

Je supplie V[ôtre] M[ajesté] Madame de me continuer toujours sa protection et a toute ma maison, et d'être persuadée qu'elle n'aura jamais personne qui soit avec plus d'attachement et de soumission que moi

De V[ôtre] M[ajesté] très humble très obeissant et très
fidèle serviteur

Morstin

A Paris, ce 21 de Juillet 1679

²⁶ François Vitry de l'Hôpital, markiz, ambasador francuski w Polsce.

²⁷ François Gaston de Béthune, markiz, dyplomata francuski na dworze Jana III Sobieskiego.

²⁸ Anne Marie de Beauvillier de Saint-Aignan de Béthune, księżna, dama dworu królowej francuskiej Marii Teresy, żony Ludwika XIV.

²⁹ Osoba niezidentyfikowana.

³⁰ Osoba niezidentyfikowana.

³¹ Ludwik XVI Burbon.

³² Jean de Courthonne, abbé de Paulmiers er Harchagrats, kanonik z Lisieux, francuski agent dyplomatyczny w Polsce.

³³ Bankier paryski, być może krewny Daniela Formont, bankiera w Królewcu i Jeana Formont, bankiera w Gdańsku.

7. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dielo 84, autograf

Paryż, 28 VII 1679

Madame

Dans la conférence que j'eue mardi passé avec M[onsieu]r de Pomponne³⁴, je le prie d'informer le Roi Très Chrétien³⁵ des instances don't le Roi m'a charge en faveur de Monsieur le Marquis d'Arquien³⁶, et de favoriser cette affaire autant qu'elle était a coeur a Vos Majestés. Il me promet de le faire avec beaucoup d'affection, mais comme ces ministres ici ne s'ouvrent en rien sans les ordres du Roi, je ne puis faire encore aucun jugement sur ce qu'il y en a espérer. L'appartement du Palais Royal est conservé a M[onsieu]r le Marquis et ses meubles sont encore dedans. Je supplie V[ôtre] Majesté Madame d'être assurée que je n'oublierai jamais rien dans ses intérêts et ceux de sa maison, qui me puisse conserver et raffermir sa protection. Je suivrai en tot la manuduction de M[onsieu]r de Marseille³⁷, et imiterai dans les services de V[ôtre] M[ajesté] son zèle et son application quoiq'elles soit presque inarrivable. J'ai dit a V[ôtre] M[ajesté] dans ma dernière qu'il n'avait pas l'original de l'obligation de l'abbé de Paumier³⁸. L'affaire de Messieurs les Marquis est encore entre M[essieu]r s Cornet³⁹ et Pegulam⁴⁰ avant que d'assembler les amis et parents. J'ai trouve ici M[onsieu]r Bernardi⁴¹ et l'ai examiné sur les deux cassettes de M[onsieu]r le Cardinal Vidoni⁴² que je lui avais remis il-y-a un an pour V[ôtre] M[ajesté]. Il a justifié par une lettre de son frère, qu'il les a rendu a Venise par ordre de Silvestrini⁴³ a un Italien qui fournit du vin au Roi, et qui avait ordre de Pologne de les recevoir, et en a décharge le frère de Bernardi par écrit.

Je sois Madame avec très profond respect et vénération

De V[ôtre] Majesté

le très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

Il n'ai pas oublie dans la ditte conférence les intérêts de M[onsieu]r le Palatin de Russie⁴⁴

Paris, ce 28 Juillet 1679

³⁴ Simon Arnauld de Pomponne, minister spraw zagranicznych Francji.

³⁵ Ludwik XIV Burbon.

³⁶ Henri de la Grange d'Arquien, markiz, ojciec królowej Marii Kazimiery.

³⁷ Zob. przypis 22.

³⁸ Zob. przypis 32.

³⁹ Zob. przypis 29.

⁴⁰ Zob. przypis 30.

⁴¹ Zob. przypis 20.

⁴² Zob. przypis 19.

⁴³ Zob. przypis 21.

⁴⁴ Jan Stanisław Jabłonowski, wojewoda ruski.

8. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dielo 85, autograf

Paryż, 11 VIII 1679

Madame

Ils ne fût qu'après le départ de l'ordinaire j'eue la connaissance de la résolution que Roi Très Chrétien⁴⁵ a pris de continuer l'ambassade de M[onsieu]r le Marquis de Bétune⁴⁶. M[onsieu]r de Pomponne⁴⁷ me le savoir le même jour et me le confirma lui même mardi passé en m'assurant qu'il y avait contribué étant persuadé de même que le Roi même, que ce serait agréable a V[ôtre] M[ajesté], et que Monsieur de Bétune ayant eu le bonheur de se retablir dans les bonnes grâces de V[ôtre] M[ajesté] il n'y avait aucun sujet d' apprehender que tous les déplaisirs passés fussent entièrement effaces. Je l'ai fort confirme dans ces sentiments, etant instruit de ceux de V[ôtre] M[ajesté] et je me servirai des siens dans tout ce qu'il y aura a ménager pour les intérêts de la maison et famille de V[ôtre] M[ajesté]. J'en ai fait quelque ouverture a M[onsieu]r de Pomponne dans mes premières conférences, mais apparemment je ne doit point attendre de response qu'après en avoir parle au Roi' ce que je fairai a la première audience après la publique' que je aurai mercredi. Je supplie V[ôtre] M[ajesté] Madame de croire que je n'oublierai rien en cete Cour ici, ni jamais dans ses intérêts qui me puisse assurer sa protection, et l'assurer aussi du très profond respect avec lequel je suis

Madame

de V[ôtre] M[ajesté] le très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

A Paris, d. 11 d'Aout 1679

9. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dielo 85, autograf

Fontainebleau, 28 IX 1679

Madame

Mon déplaisir est extrême d'avoir eu le malheur d'avancer si peu l'affaire le Monsieur le Marquis d'Arquien⁴⁸ jusqu'a present. Je supplie V[ôtre] M[ajesté] d'être persuadée que je ne me sois pas épargne, et qu'il n'y a aucune de mes commissions qui me soit plus considerable de celle ci, ni par laquelle je voudrais plus mériter la grâce et protection de V[ôtre] M[ajesté]. Il me suffira de dire a V[ôtre] M[ajesté] la difficulté que j'y rencontre, que M[onsieu]r de Pomponne⁴⁹, M[onsieu]r le Duc de

⁴⁵ Ludwik XIV Burbon.

⁴⁶ Zob. przypis 27.

⁴⁷ Zob. przypis 34.

⁴⁸ Zob. przypis 36.

⁴⁹ Zob. przypis 34.

S. Aignan⁵⁰ et M[onsieu]r de Marseille⁵¹ m'ordonnent de differer encore de presser le Roi⁵² sur ce point puisque aussi bien d'autres affaires m'arrêtent ici pour quelque temps. Je ne crois pas faillir en suivant le conseil d'un ministre si éclairé, et des amis les plus zèles que Mons[aigneur] le Marquis ait en cette Cour ici. Cependant comme le Roi est pleinement informé des fortes instances de Vos Majestés la dessus, nous travaillons tous à disposer tout pour avoir une déclaration favorable infailliblement et sans hasarder que le moins qu'il se pourra. J'ai des presentiments qui me consolent et j'espère que la considération de V[ôtre] M[ajesté] seule vaincra tout les obstacles que je combattrai jusqu'à la fin avec le zèle et l'attachement que se doit à V[ôtre] M[ajesté]. Je la supplie très humblement Madame m'accorder sa protection à la commission de Leopol⁵³ don't je m'absence pour les services de V[os] Majestés, et d'être persuadée que personne n'est avec plus de soumission que moi

Madame

de V[ôtre] M[ajesté] le très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

A Fontainebleau, ce 28 Septem[bre] 1679

10. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dzieło 85, autograf

Paryż, 27 X 1679

Madame

Le plus grande douceur que je me proposais était dans un emploi qui surpasse mes forces, était l'espérance de rapporter d'ici à V[ôtre] M[ajesté] la satisfaction à ses justes instances. Je ne désespéré pas de parvenir à ce bonheur, mais j'ai déjà assez de mortification très sensible d'avoir rencontré des difficultés plus fortes que je ne les pouvais prévoir. Je supplie V[ôtre] M[ajesté] de ne me charger pas du dernier malheur de croire qu'il-y-ai quelque négligence de mon côté, et je me soumet à être juge sur les dispositions que Monsieur l'Évêque de Beauvais⁵⁴ et Monsieur le Duc de S. Aignan⁵⁵ feront sur ce sujet, étant les plus zèles dans les intérêts de la famille de V[ôtre] M[ajesté] et mon unique appui et support dans cette Cour ici. Je continuerai Madame à exécuter les commissions don't V[ôtre] M[ajesté] m'a honoré avec toute application, tout zèle et toute obeissance de son très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

à Paris ce 27 Octobre 1679

⁵⁰ François de Beauvillier, książę de Saint-Aignan.

⁵¹ Zob. przypis 22.

⁵² Ludwik XIV Burbon.

⁵³ Komisja skarbową we Lwowie.

⁵⁴ Zob. przypis 22.

⁵⁵ Zob. przypis 50.

11. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dzieło 85, autograf

Hamburg, 15 XII b.r.

Madame

Je reçois avec toute la Pologne quoique dans les pays étrangers une joie inespri-
mable d'heureux accouchement de V[ôtre] M[ajesté]. Je prie Dieu de confirmer la
santé de V[ôtre] M[ajesté] et de lui faire recevoir avec le temps dans la personne de
la Princesse⁵⁶ qui vient de naître tant de contentement, qui elle perde la memoire des
pertes qui Elle a faites.

J'espère Madame d'être bienôt aux pieds de V[ôtre] M[ajesté] lui confirmer ma
fidélité, dont M[onsieu]r de Marseille m'a promis d'assurer encore de nouveau V[ôtre]
M[ajesté] et je la supplie très humblement de prendre ma protection contre ceux qui
voudraient se prévaloir de mon absence. V[ôtre] M[ajesté] me fera justice, quand elle
croira me faire grâce, de croire que je veux être toute ma vie attaché indissolublement
a ses intérêts et services, et que personne n'est plus que moi ni avec plus de sincérité
et de soumission

Madame

de V[ôtre] M[ajesté] très humble très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

a Hambourg, ce 15 de Decembre

12. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dzieło 85, autograf

B.m. [1680]

Madame

L'heureux accouchement de V[ôtre] M[ajesté] remplissant la Pologne de joie et de
contentement, me donne dans ce pays éloigne les mêmes sentiments auxquels je joins
ceux d'un serviteur et sujet attaché particulièrement aux intérêts de V[ôtre] M[ajesté]
et de Sa Maison, et prie Dieu de conserver le Prince⁵⁷ nouveau né, de prospérer toute
sa famille royale, et d'étendre ses bénédictions sur la personne de V[ôtre] M[ajesté].
Je demande pour moi celle de pouvoir témoigner a V[ôtre] M[ajesté] et la persuader
avec quelle fidélité et soumission je suis

Madame

de V[ôtre] M[ajesté] très humble, très obeissant et très fidèle serviteur

Morstin

⁵⁶ Informacja niejasna. Nie wiadomo, o czyje narodziny tu chodzi.

⁵⁷ Królewicz Konstanty Władysław, ur. 1 V 1680 roku. Morstin przebywał wtedy za granicą (wyjechał 30 V 1679 r. w poselstwie do Francji; wrócił w połowie 1680 r.).

13. Do królowej Marii Kazimiery Sobieskiej

NGAB, Fond 695, opis 1, dzieło 83, autograf

Gdańsk, 20 X 1683

Najjaśniejsza M[iłości]wa Królowa Pani Moja M[iłości]wa

Lubo nieszczęście moje, któremu już odporu dać nie mogę, pędzi mię za granicę, w której już nic dla mnie bezpiecznego nie masz, nie oddalam się jednak bez powinnej submiszej i wierności ku WKMc i Paniej Mojej M[iłości]wej i owszem do jej się uciekam protekcje i łaskowości, aby i ta moja retirata, w której się podobno wielka część respektu ku Panu znaleźć może, na szkodliwe mnie u Waszych K[rólewskich] M[ości] nie padła rozumienie. Wy tłumacz ją najlepiej postępkami moje za granicą, i powrót kiedy mi go dobrotliwość W[aszych] Królewskich Mości pozwoli. Wy tłumacz i nieustająca ku WKMc wierność i reverentia, w której i teraz zostaję

Waszej Królewskiej Mości Pani Mojej Miłościwej

wierny i najniższy sługa
Morstin

We Gdańsku, d. 20 Octobr[is] 1683

14. Do Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna, elektora brandenburskiego

GSt A PK Berlin, IHA, Rep.9, 27f, Fasz.6, k. 144-145v, autograf

Warszawa, 26 IX 1682

Serenissime Princeps Elector, Domine Colendissime

Post tot accepta gratiae et benevolentiae argumenta, quibus me obstrictum Serenitati Vestrae libens agnosco, eosque indulgens mihi, ut credam Serenitatem Vestram non moleste laturam, si de domo mea praeter scitum Serenitatis Vestrae non disponam, et eandem humilimis precibus fatigam, ut velit pro die 29 Novembris quo filia mea Ludovica Maria filio Excel[lentissimi]mi Domini Palatini Mariaeburgensis Varsaviae desponsabitur⁵⁸, competenti Principibus more intervenire, et declarare hanc Domum Serenitatis Vestrae addictarum coniunctionem gratam acceptam esse. Ad supremi honoris loco a me reputatum, recenti beneficio compellabit me et compellet, ut quo ad vivam cum omni venerationis submissione

Serenitatis Vestrae Electoralis
humilimus et obsequentissimus

Morstin

Varsavia, d. 26 Septembr[is] 1682

⁵⁸ Ludwika Maria, córka J.A. Morstina i Katarzyny Gordon of Huntly, poślubiła Kazimierza Ludwika Bielińskiego, starostę malborskiego, syna Jana Franciszka Bielińskiego, wojewody malborskiego. O fakcie tym donosił też Morstin ambasadorowi francuskiemu w Polsce, Pierre de Bonzy, biskupowi de Bezieres. Zob. *Listy Jana Andrzeja Morstina...*, list 29, s. 80.